

С

аспірант кафедри дошкільної та початкової освіти

Херсонського державного університету

ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК СКЛАДОВА ЙОГО СУБКУЛЬТУРИ

У статті розглядаються складові субкультури майбутнього вчителя іноземної мови. Охарактеризовано поняття «культура мислення», «культура мовлення», «особистісна культура» як важливих компонентів становлення субкультури студентів – майбутніх учителів іноземних мов у педагогічній науці. Професійна культура майбутнього фахівця з іноземних мов визначається специфікою його професійно-предметних(дисципліни, які вивчаються) та індивідуально-психологічних умінь. Розглянуто специфіку дисциплін, на формування професійної культури та субкультури студентів.

Ключові слова: *субкультура, культура мислення, культура спілкування, культура мовлення, особистісна культура, професійна культура, вчителя іноземної мови.*

Постановка проблеми. Концепція модернізації сучасної української освіти передбачає підготовку компетентних фахівців на рівні світових стандартів, соціально й професійно мобільних, конкурентоспроможних на вітчизняному, європейському і світовому ринках праці.

У державних документах (Національній доктрині розвитку України в XXI столітті (2002 р.), законах України “Про освіту” , “Про вищу освіту” (2014 р.), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., Рекомендацій Ради Європи з мовної освіти, принципів Болонської декларації,

Концепції підготовки вчителя іноземної мови, Державній програмі “Вчитель” (2002 р.), національній програмі вивчення та популяризації іноземних мов “Speak Global – go Global” (2016 р.) У контексті зазначених документів сучасний викладач має володіти багатьма компетенціями та компетентностями, що формуються саме у ВНЗ лінгвістичного спрямування і є складовими професіоналізму. Тому доцільним буде вивчення питання професійної культури майбутнього вчителя іноземних мов.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Дослідження субкультури знайшли відображення в роботах М.Бахтіна, М.Злобіна, М.Когана, К.Соколова, Е.Медведева, А.Павлова, К.Манхейма, І.Д. Бех, О.Я. Рибалка, Ю. Бусел, В. Лісовського, О. Якуби, А.К. Бичко М. Гордона, Т. Роззака, М.Брейка, К.Мангейм, Л. Марсиль-Лакоста, С. Тіптона, Е. Тірьякян, П. Уїллі, Л. Фойер, У. Еко та ін.

На думку О.Божок «субкультура – це перш за все групове світобачення та своєрідний тип особистості, яким відповідно до сформованої системи цінностей відрізняє себе з-поміж інших індивідів. Сутність феномену субкультури не обмежується розумінням змісту, значення і ролі соціальної групи. Субкультура є частиною певного культурного шару, фундаментом якого виступають соціальні групи, а не суспільства в цілому. Під субкультурою слід розуміти систему пануючих норм та цінностей, що не претендує на заміщення, протистояння домінуючій культурі в суспільстві, а реформує культурні засади в суспільстві» [1].

Проблемою вивчення культури мовлення займалися такі наковці як С. Драмарецька, О. Митник, Є. Осіпова, Е. Іванов, Є. Куоні.

Теоретичні основи культури мовлення як науки розробляли О. Ахманова, Н. Бабич, В. Виноградов, Б. Головін, С. Єрмоленко, А. Коваль, В. Костомаров, М. Пилинський, О. Потебня, В. Чернишов, Л. Щерба та ін.

Метою статті є розкриття складових професійної культури майбутнього вчителя іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. Однією із складових субкультури студентів мовних вищів є професійна культура майбутнього вчителя іноземних мов, яка має включати в себе культуру мислення, культуру спілкування та особистісну культуру.

Під культурою мислення у широкому сенсі розуміють певний ступінь розвитку здатності мислення (системи інтелектуальних здібностей: здібність створювати судження, продуктивна уява тощо). У вузькому розумінні – це «теоретична» здатність мислення, мистецтво «оперувати поняттями», що досягається шляхом оволодіння прийомами та способами мислення, які допомагають глибоко і всебічно, а отже, правильно відбивати світ, який постійно перебуває у розвитку.

С. Драмарецька під культурою мислення розуміє певну дисципліну розуму, що ґрунтується на системі інтелектуальних здібностей: на здатності створювати судження, оперувати поняттями, проблемно, варіативно, конструктивно-перетворювально мислити, інтеріоризувати методологічні знання та вміння тощо [4]. Культура мислення передбачає наявність знань про культуру вираження думки, про основи абстрактного мислення, зумовлює здатності «пізнаючи – доводити» та «доводячи – пізнавати», вміння самостійно мислити та розмірковувати, зосереджувати думку на одному об'єкті й миттєво перемикатися на іншій; вона визначає цінність саморозвитку суб'єкта, його ставлення до наукового знання [2; 5]. У специфічній педагогічній діяльності культура мислення засновується на методологічних знаннях, виходить з тих методологічних принципів, які визначають підхід учителя до побудови педагогічного процесу й аналізу його результатів на основі методологічної рефлексії.

Найбільш важливою складовою культури мислення майбутнього вчителя є культура педагогічного мислення.

Педагогічне мислення можна розглядати як вид мисленевої діяльності, що дозволяє вчителю пізнавати суть педагогічної ситуації і організувати свої педагогічні дії по її цілеспрямованому перетворенню. Саме в цьому полягає здатність і потреба вчителя аналізувати, узагальнювати і перетворювати педагогічні ситуації, ухвалювати рішення про вибір і застосування засобів педагогічної діяльності, творчо створювати нові засоби педагогічного впливу на учнів і у навчально-виховному процесі загалом. За походженням педагогічне мислення є системою розумових дій, що виникають на основі пізнання і перетворення складної педагогічної ситуації. Педагогічне мислення безпосередньо відображає практичну діяльність учителя у навчально-виховних ситуаціях. Тому його можна розглядати як своєрідне “педагогічне бачення” навколишнього світу, що відображає психолого- педагогічні і професійні знання, способи розумових дій й установок особистості педагога.

Розглядаючи структуру педагогічного мислення, Є. Осіпова [6] визначає мислення вчителя як складову педагогічної діяльності, що спрямована на вирішення педагогічних задач. Педагогічне мислення розглядають і як узагальнене й опосередковане відображення різних проявів педагогічної дійсності. Проявляється воно у здатності успішно вирішувати постійно виникаючі педагогічні задачі і суперечності, в умінні бачити, розуміти, аналізувати, порівнювати, моделювати, прогнозувати явища педагогічної дійсності.

Культура мислення майбутнього вчителя формується під впливом таких навчальних дисциплін як «Практика УПМ англійської мови», «Стилістика», «Лексикологія», «Література Англії та США», «Методика викладання англійської мови» та інші. На заняттях група завдань спрямована на розвиток критичного мислення, вміння аналізувати, відбирати правильний матеріал, а також важливим є переробка і відтворення та інтепретація вивченої інформації. Наприклад, ми можемо використовувати такі завдання та прийоми: «мозковий штурм», прогнозування за ключовими словами, пошук відповідей на поставленні запитання на початку уроку, організація різних видів

дискурсій, відповіді на вірні та невірні судження, організація «круглих столів» та ін.

Таким чином, формування педагогічного мислення майбутніх учителів вчителів повинно цілеспрямовано здійснюватися під час їх фахової підготовки в умовах ВНЗ. Лише оволодівши достатнім рівнем педагогічного мислення, як фахової компетенції, дозволить ефективно здійснювати свої професійні функції.

На думку багатьох вчених, якісним показником професійної культури вчителя-філолога є культура його мовлення, оскільки не може бути висококультурної людини з низькою мовною культурою.

Культура мовлення - широке і об'ємне поняття, але передусім це - грамотність побудови фраз, простота і зрозумілість викладу, виразність, яка досягається вмінням дібрати потрібні слова та синтаксичні конструкції та активним використанням основних компонентів виразності усного мовлення - тону, динаміки звучання голосу, темпу, пауз, наголосів, інтонації, дикції, правильна вимова слів, правильне використання спеціальної термінології, не багатослів'я.[3] Безсумнівно, для успішності професійної діяльності вчителя необхідними є такі риси його мовлення, як бездоганна дикція, дотримання всіх орфоепічних норм сучасної української літературної мови, добре поставлений голос, вміння керувати диханням, тобто професійне володіння технікою мовлення. Не можна собі уявити живого мовлення без інтонації. Кожне осмислення думки, власної або чужої, може бути правильно виражено й так само сприйнято слухачами лише в тому разі, коли читець (мовець) правильно використовує всі компоненти мовлення (системи його звуків, складобудови, словесного наголосу) та інтонації (органічної єдності пауз, логічної та емоційної функції наголосів, мелодики, темпу, ритму й голосового тембру). Практичні навички "декодування" інтонації співбесідника, вміння використовувати акустичні засоби впливу на слухачів є необхідними для ефективного професійного спілкування. Однак проблема полягає в тому, що навчитися інтонації як твердять психологи неможливо [7]. Слід зауважити, що

штучно створена інтонація помічається слухачами одразу, саме природність інтонації, її відповідність ситуації спілкування є її головними комунікативними перевагами. Відтворення заданої інтонації нічого не навчає, однак можна навчитися слухати й розуміти змістові значення інтонації співбесідника, можна визначити педагогічні можливості використання інтонаційних засобів, виявити спектр їх упливів, співвіднести ці можливості з особливостями певного голосу, індивідуальності мовленнєвої поведінки. Все це створює необхідну базу для вдосконалення практичних засобів інтонування.

Культура мовлення фахівця виявляється у дотриманні норм літературної мови, володінні професійною мовою, умінні висловлюватися правильно й виразно, використовуючи вміло і за призначенням різні стилістичні засоби мови. Таким чином, виділяють два головні показники культури мовлення – правильність і комунікативну доцільність.

Досягти високого рівня культури мовлення неможливо без високої лінгвістичної свідомості носія мови, любові до неї, постійної потреби аналізувати, удосконалювати, шліфувати власне мовлення. Для цього необхідно добре оволодіти мовними нормами, стежити за їх змінами, не допускати змішування мовних явищ, проявів інтерференції; критично ставитися до написаного і мовленого слова.

Для професійного опанування культурою мовлення студенти особливу увагу повинні приділити вивченню дисциплін : «Практика УПМ англійської мови», «Грамматика англійської мови», «Фонетика англійської мови», «Країнознавство».

З курсу *«Практична грамматика англійської мови»* майбутній учитель повинен оволодіти знаннями про синтаксичні особливості англійської мови обирати адекватні способи перекладу з англійської мови українською або з української мови англійською, розуміти специфіку англійської мови на відміну від української.

З навчальної дисципліни *“Практика УПМ англійської мови”* має оволодіти системою англійської мови та нормами її функціонування у мовленнєвих комунікативних ситуаціях у різних сферах суспільно-політичного життя та побуту, сформувати лінгвокраїнознавчу компетенцію з метою вільного оперування засвоєним матеріалом та набутими навичками у професійній діяльності філолога.

Особливу увагу слід приділити вивченню *«Практичної фонетики»*, де студенти повинні цілком оволодіти вимовними навичками, постановою англійської вимови, правильно вживати наголос та інтоцію у діалогічному та монологічному мовленні.

Важливе місце еред дисциплін відводиться *«Країнознавству»* , оскільки курс має забезпечити студентам знання, які дають змогу користуватися мовою як засобом спілкування в тому вигляді, в якому вона входить у схему особистісних і соціальних стосунків (звичаї, обов’язкові правила, усталені норми поведінки). Порівняння відповідних лінгвоетнокультурних норм рідної мови з іноземною мовою, що вивчається, має поглибити знання студентів у галузі англомовної комунікації.

Особистісна культура майбутнього фахівця з іноземних мов формуються як в університетській аудиторії, де він вчиться оцінювати себе та колектив, де існує певний сленг, який студент використовує і в позааудиторному житті, так і в повсякденному житті, де на особистісну культуру впливають безліч чинників, таких як культура сім’ї, оточення в якому спілкується майбутній вчитель.

Висновки та пропозиції. Отже, встановлено, що до складу професійної культури входять три основні складники: культура мислення, культура спілкування та особистісна культура. Визначено, що професійна культура майбутнього вчителя формується під впливом навчальних дисциплін та зовнішніх факторів.

Проведене дослідження не вичерпує зазначених проблем з формування професійної культури як складової субкультури студентів мовних вищів. Перспективними напрямками вбачаємо розкриття специфіки підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

Список використаних джерел

1. Божок О.І. Феномен субкультури в багатогранності буття культури // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»: Збірник наукових праць. – К., 2009.– С. 17–21.
2. Бойко Е. Ф. Совершенствование методологической культуры учителя в системе повышения квалификации : дис... к-та пед. наук – 13.00.08 / Бойко Елена Фёдоровна. – Новокузнецк, 2003. – 159 с.
3. Занюк С. Психологія мотивації та емоцій / С. Занюк. – Луцьк, 1997.
4. Кириллов В. К. Методологическая культура учителя, ее формирование в учебном процессе педвуза /В. К. Кириллов // Новые исследования в педагогических науках. – М., 1991. – Вып. 1/57. – С 75–78
5. Методологическое сознание в современной науке / П. Ф. Йолон, С. Б. Крымский, Б. А. Парахонский и др.; ред. П. Ф. Йолон. – К. : Наук. думка. 1989. – 336 с.
6. Осипова Е.К. Структура педагогического мышление учителя [Текст] / Е.К. Осипова // Вопросы психологии. – 1987. №5. – С. 144 – 146.
7. Терлецька Л. Основи психології спілкування / Л. Терлецька. – Київ, 2002.

Смутченко О. С

*аспірант кафедри дошкільного і начального
освіти*

*Херсонського
університету*

державного

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КУЛЬТУРА БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЕГО СУБКУЛЬТУРЫ

В статье рассматриваются составляющие субкультуры будущего учителя иностранного языка. Охарактеризованы понятия «культура мышления», «культура речи», «личностная культура» как важных компонентов становления субкультуры студентов - будущих учителей иностранных языков в педагогической науке. Профессиональная культура будущего специалиста по иностранным языкам определяется спецификой его профессионально-предметных (дисциплины, которые изучаются) и индивидуально-психологических умений. Рассмотрена специфика дисциплин, влияющая на формирование профессиональной культуры и субкультуры студентов.

Ключевые слова: субкультура, культура мышления, культура общения, культура речи, личностная культура, профессиональная культура, учителя иностранных языков

Smutchenko O.

post-graduate student of the Department of Preschool and Primary Education

Kherson State University

PROFESSIONAL CULTURE OF THE FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHER AS A COMPONENT OF ITS SUBCULTURE

The article deals with the components of the subculture of the future teacher of a foreign language. The concept of "culture of thinking", "speech culture", "personal culture" as the important components of the formation of the subculture of students - future teachers of foreign languages in pedagogical science is characterized. The professional culture of the future specialist in

foreign languages is determined by the specifics of his vocational subjects (disciplines being studied) and individual psychological skills. Specifics of disciplines, on the formation of professional culture and students' subculture are considered.

Key words: *subculture, culture of thinking, culture of communication, speech culture, personal culture, professional culture, foreign language teacher.*